

Att inte kompromettera sig

Den svenska riksdagens utrikesdebatt den 22 mars 1950 var en aning mera realistisk och uppriktig än föregående debatter efter det andra världskrigets slut. Om riksdagen några år fortsätter på detta sätt, finns det anledning att vänta att meningsutbytet inom den svenska demokratins konstitutionellt centrala forum skall få nära nog samma karaktär av öppenhet och respekt för påtagliga sakförhållanden som debatten sedan länge har inom stora delar av pressen och i de privata samtalen mellan gemene man.

Det är emellertid långt dit. Fortfarande diskuterar våra politiska ledare i skuggan av de meningsbrytningar som fyller politiskt intresserade människors liv; polemiken ger en beskuren, förminskad bild av händelser och motsättningar och vore i själva verket oförklarlig om inte alla talade mot bakgrunden av en annan och mera väsentlig debatt. I regeringsförklaringen får man, för att nämna några exempel, ingen antydning om att en konflikt, som med rätta benämns ett kallt krig, föreligger mellan väst och öst, än mindre att denna konflikt gäller Sveriges och det svenska folkets framtid. Skulle man tro hrr Erlander och Undén, är det oroande i samtidens situation snarast att en grupp "högröstade" tidningar hävdar existensen av en sådan konflikt. Ingen berörde förhållandet att vår nuvarande isolationism som konsekvens har att i händelse av ett angrepp stora delar av vårt land måste uppges åt inkräktaren efter s. k. uppehållande, dvs. på reträtt under ringa förluster inriktad strid. Ingen berörde försvarsministerns uttalande att man borde hålla tyst om det faktum att vårt försvar utan hjälp utifrån är hopplöst, därför att eljest det svenska folket skulle "undras". Kamaraderiet och taktiken satt i högsätet, och många svenskar måste vid läsningen av debatten fråga sig vilken av dessa företeelser som är den mest motbjudande och den mest karaktäristiska.

"Att inte kompromettera sig" — den tanken färgade nästan varje inlägg, gav en prägel av överklighet och falskhet åt nästan varje deklaration. Och tankens innebörd är klar. Inte riva bort slöjorna som skulle göra denna gemytlighet omöjlig, inte oroa menigheten, inte säga något som möjligen kan utnyttjas av motståndarna vid 1950 års kommunalval.

En tendens till motsättning kunde dock förmärkas. En rad talare från högern och folkpartiet betonade att alliansfriheten borde vara förenlig med en skandinavisk samverkan som tog sikte på uppgifter utanför utrikespolitikens ram: transportfrågor, anskaffning av en hel del materiel, försvarsforskning. I andra kammaren framfördes dessa synpunkter främst av hr Hjalmarson; hans tal hade en värme och en konkretion som gav det sällsynta intrycket av en man som av en stark övertygelse drivs att göra en personlig insats. Hr Ohlin sade liknande ting, men verkade — såsom ofta då han talar i utrikesfrågor — mera som medelproportionalen än ledaren av ett parti; han var glad över att få sätta sig efter välförrättat värv. I första kammaren var intrycket närmast det motsatta. Hr Elon Andersson, som i egenskap av medlem i den internationella försvarskommittén känner dessa frågor, krävde med en energi som inte kunde missförstås att ett nytt försök skulle göras att få ett nordiskt samarbete till stånd. Han sekunderades av högerledarna, men hr Andrén iver att demonstrera sin ostridiga intelligens och hr Domös trygga hänvisningar till tidigare uttalanden av samma art gav inte det intryck av patos och kraft utan vilka riksdagsdeklarationer förlorar all vikt utanför riksdagen.

Alla dessa talare var naturligtvis anhängare av alliansfrihetens princip. De sade visserligen att Sverige i ett eventuellt krig måste komma på samma sida som Norge och Danmark, de sade också att med all sannolikhet ett anfall på våra nordiska grannar måste innefatta ett anfall även på oss, de var övertygade om att endast hjälp västerifrån kunde rädda oss vid ett krig — men på alliansfriheten höll de. Att förändrade förhållanden kunde medföra en förändrad politik framhävdes, det är sant, med det eftertryck och den inre spänning med vilka så nya och revolutionerande tankar bör uttalas.

Inför dessa ängsliga och anspråkslösa vädjanden var regeringen okänslig. "Att inte kompromettera sig", den formeln gavs här en ännu striktare tolkning. Med en oro som syntes springa fram ur det överdnyet sedesamma förklarade hr Erlander att varje närmaste till Norge och Danmark — hur "al-

liansfritt" det än vore — kunde misstolkas, kunde kompromettera oss, och att den reella fördelen av en samverkan vore mindre än de misstankar som sålunda kunde uppstå; kort sagt, Sverige, som av Ryssland oavbrutet beskylls för fientliga avsikter, finge inte väcka irritation i Ryssland genom att sakligt förbättra sitt läge medelst någon form av tekniskt militärt samarbete med Norge och Danmark. Lika bestämd var hr Undén, som därjämte understök värde till fredstid av ett gott förhållande med Ryssland — genom nya krediter från Sveriges sida? Med detta hänskjutande av den svenska utri-

kespolitiken till rysk bedömning var regeringens ståndpunkt fixerad. Trots att varje medlem av den ryska statsledningen måste veta att inte ens hrr Erlander och Undén kan tänka sig att Sverige vid en väpnad konflikt under några förhållanden skulle förmås till samverkan med despotin i öster eller krig mot de skandinaviska grannstaterna.

Parollen om att undvika komprometterande uttalanden och utfästelser följdes dock ej av regeringen själv. En del av dess deklaration hör till bottenrekorden i svensk utrikesdebatt; till den finns det skäl att återkomma.